

נ ס פ ת י ם

(לפרק ג' - שיכון ופריסת אוכלוסייה)

שנה	סה"כ שטח בניה	מגורים (אלפי מ"ר)		חדרים (אלפים)		ק"ר	כפר
		בניה ציבורית	בניה פרטית	ציבורית	פרטית		
1949	748	518	230	28.3	10.1	16.4	16.0
1950	1,133	833	300	37.0	11.0	30.2	15.6
1951	1,965	1,462	502	65.5	17.4	44.5	14.0
1952	1,536	869	668	38.4	19.0	51.7	14.0
1953	1,229	808	421	33.3	11.3	25.2	10.4
1954	1,285	816	469	32.1	21.8	30.3	11.9
1955	1,688	917	771	45.2	23.1	45.0	19.3
1956	1,711	914	797	45.8	24.8	52.0	17.7

שנה	השקעות במגורים	השקעות בבנין ומגורים	מל"מ (אלפי טון)	שנה
מליוני ל"י שוטפים *	ב"מ % מכלל ההשקעות	יבוא	יצוא	
29	44.3	—	—	1949
56	40.1	73	—	1950
109	39.0	117	—	1951
131	33.8	14	10	1952
95	30.0	12	74	1953
134	34.0	—	135	1954
191	31.1	—	194	1955
204	31.5	—	200	1956

* מחירים שוטפים אינם צמודים לאינדקס.

עבודות ציבוריות	שיכון	סה"כ תקציב פיתוח	כלל הוצאה ממשלתית (במיליוני ל"י) משרד העבודה		שנה
			משרד העבודה	רגילה	
3.3	9.8	35,865	2,221	51,589	1949/50
8.3	22.8	67,413	2,184	70,275	1950/51
6.4	14.7	73,489	4,391	116,488	1951/52
8.2	15.7	108,776	5,421	160,340	1952/53
9.3	17.1	161,975	6,578	193,828	1953/54
8.0	27.4	295,600	10,800	277,300	1954/55
6.8	37.0	347,300	27,300	367,000	1955/56

מתוך השנתונים הסטטיסטיים.
הערה: תקציב הפיתוח הופיע בנפרד מהתקציב הרגיל.

האוכלוסייה היהודית לפני צנרת המים

צורת המימון	31.12.1954		8.11.1948		צורת המימון
	תוספת האוכלוסייה בשנים 1954-1948	נדרש האוכלוסייה כ-%	בשנים 1954-1948	נדרש האוכלוסייה כ-%	
א. שלוש הערים הגדולות (ירושלים, תל-אביב, חיפה)	27.4	55.2	228,027	42.1	412,973
ב. ישובים עירוניים אחרים ועירוניים-למחצה	42.5	318.4	355,658	34.1	163,234
ג. אוכלוסייה כפרית	30.1	227.0	251,151	23.8	110,631
ס"כ אוכלוסייה עירונית וכפרית	100.0		835,836	100.0	686,838
בתו-עוילים ובלתי נטומנים			4,342		29,840
סך-הכול		112.9	1,526,016		716,678

ת. דריי, שיכון וקליטה בישראל, תשט"ו.

טבלה זו מראה על חלוקת העולים בין שלושת צורות היישוב העיקריות.
שתי מסקנות עיקריות:

1. גודל משקל האוכלוסייה הכפרית.
2. פחת משקל שלוש הערים הגדולות ועלה משקל הערים הקטנות.
החלוקה לפי המחוזות היתה כדלקמן (באחוזים):

1957	1948	
10.3	8.7	צפון
17.2	20.1	חיפה
20.9	15.1	המרכז
35	43	תל-אביב
9.7	12	ירושלים
6.9	1	דרום

מחלוקה זו ניתן להסיק כי חלה עלייה במחוזות: המרכז, הנגב והצפון,
וירידה במחוזות: תל-אביב, ירושלים וחיפה.

הערות

המחקר מבוסס בעיקרו על חומר ארכיוני אשר בחלקו, לפי מיטב ידיעתי, לא נעשה בו שימוש עד כה.
 הפרוטוקולים של הנהלת הסוכנות היהודית מאפריל 1950 ואילך, הועמדו לראשונה לרשותי לצרכי מחקר זה.

- 1 דברי הכנסת, 26.10.55.
- 2 האנציקלופדיה העברית, כרך ו', ע' 758, ת"א.
- 3 געתון, אריה ל. הין, תעסוקה ותפוקה בישראל, ירושלים, 1961, ע' 3.
- 4 שם, שם.
- 5 שם, ע' 70.
- 6 פטנקין דן, המשק הישראלי בעשור הראשון, ירושלים, 1959, ע' 110.
- 7 הורוביץ דוד, חיים במוקד, ת"א, 1975.
- 8 ברקאי חיים, ימי הראשית של המשק הישראלי, ירושלים, 1989, עמ' 36.
 להלן: ימי הראשית.
- 9 פרוטוקולים של דיוני הנהלת הסוכנות, ירושלים, אצ"מ S/100/66 = להלן הנהלת הסוכנות, 9.3.49.
- 10 שם, 2.5.49.
- 11 הורוביץ דוד, חיים במוקד, ת"א, 1975, עמ' 98.
- 12 שטרנברג אברהם, בחינה עם, ת"א, 1973, ע' 180.
- 13 הנהלת הסוכנות, 12.6.49.
- 14 שם, 5.4.49.
- 15 ויינגרוד אלכס, חלוצים בעל כרחם – תרגום מאנגלית של Alex, Weingrod, Reluctant Pioneers, Cornell, 1966.
- 16 גורני יוסף, "נס העלייה ההמוני", עידן 8, ירושלים, תשמ"ו, ע' 8.
- 17 מיומנו של בן־גוריון, 29.1.52, ארכיון שדה בוקר.
- 18 סיקרון משה, "העלייה ההמונית – ממדיה, מאפייניה, השפעותיה", עידן 8, ע' 40.
- 19 שם, ע' 42.
- 20 שם, ע' 47.
- 21 הבקר, 5.3.49.
- 22 הארץ, 19.4.49.
- 23 הסוכנות היהודית, ה"ח המחלקה לעלייה ספטמבר 1951 – מרץ 1952, ירושלים, 1952.
- 24 יוספטל גיורא, דבר, 10.10.50.
- 25 רפאל יצחק, "המאבק על העלייה ההמונית", עידן 8, ע' 30.
- 26 בן־גוריון בשיחה עם אנשי רוח, 27.3.49. ארכיון שדה בוקר.
- 27 מעובד על־פי: איינושטדט ש"ג, המבנה החברתי של ישראל, בית ברל, 1958;

- איינשטדט ש"נ, קליטת העלייה, ירושלים, 1952.
 הרביתי להשתמש במחקריו המפורטים של ש"נ איינשטדט, בכיר הסוציולוגים
 שעסקו בנושא העלייה וקליטתה.
 ספרו של איינשטדט באנגלית S. N. Eisenstadt, *The Absorption of Immigrants*, London, 1954.
 29 הרוביץ דן, ליסק משה, *מצוקות באיטליה*, ת"א, 1990. וכן מחקריו של
 איינשטדט – ראה הערה מס' 27.
 30 יוסף דב, *ראשי פרקים לביצוע תוכנית הקיבוץ והצנע*, סעיף י', גנוך המדינה,
 פ/711/10.
 31 ברקאי חיים, *ימי הראשית*, עמ' 37.
 32 נאור מרדכי, "הצנע", עידן 8, ע' 109.
 33 בהרל אורי, *השפעת העלייה על העבר בישראל*, ירושלים, 1965.
 34 ברקאי חיים, *ימי הראשית*, ע' 89.
 35 הרוביץ דן, ליסק משה, *מצוקות באיטליה*, תל-אביב, 1990, מבוא.
 36 הרוביץ דן, ליסק משה, *מיישוב למדינה*, תל-אביב, 1972, ע' 3.
 37 מרכז מפא"י, 21.12.50, בית ברל. בקר אהרון, או יו"ר המחלקה לאיגוד המקצועי.
 38 ועדת העבודה של הכנסת, 5.12.49, גנוך המדינה. להלן: ועדת העבודה.
 39 *ענתון הממשלה תשי"א*, ירושלים, 1951.
 40 מדברי גולדה מאיר בהצאה בפני הפקידות הממשלתית, 12.8.53, העמותה.
 להנצחת זכרה של גולדה מאיר, בהרדעא 3, תל-אביב – להלן: העמותה.
 41 דברי הכנסת, 7.8.50.
 42 מדברי גולדה מאיר בהצאה בפני הפקידות הממשלתית, 12.8.53, העמותה.
 43 המוסד לתאום. 26.7.54, S42/91, הארכיון הציוני המרכזי, להלן: אצ"מ.
 44 שם, שם.
 45 הלל שלמה, ראיון בע"פ. 1990.
 46 דברי הכנסת, 9.2.53.
 47 שם, 7.8.50.
 48 אביוהר מאיר, *כסף לכל*, תל-אביב, 1978, ע' 13.
 49 דורון אברהם, "היערכות השרותים החברתיים לקליטת העלייה ההמונית, קווים
 לדיון", *קתרה*, 56, ירושלים, 1990, עמ' 150–160.
 50 הרמן זינה, ראיון בע"פ. 1990.
 51 גולדה בשיחה עם הברי קיבוץ אילון, 8.7.70, העמותה.
 52 כנס ועדי עובדים, 14.7.50, העמותה.
 53 סמינר רעיוני לפעילי מפא"י בסניף ירושלים, 2.3.54, העמותה.
 54 דברי הכנסת, 11.12.50.
 55 שם, 2.6.54.
 56 כנס ועדי עובדים, 14.7.50, העמותה.
 57 שם, שם.
 58 שם, שם.
 59 שם, שם.
 60 שם, שם.
 61 דברי הכנסת, 18.12.50.
 62 המוסד לתאום, 11.6.50, גנוך המדינה.

קליטת עלייה, עבודה והקיקה סוציאלית

- 63 דברי הכנסת, 11.12.50.
- 64 דוד בן-גוריון, **אגרת לשליחים**, מרכז מפא"י, 13.1.49, ארכיון העבודה, להלן: א"ע.
- 65 ועדת העבודה, 17.5.49, גנוך המדינה.
- 66 שם, 5.12.49.
- 67 הנהלת הסוכנות, 27.3.50, אצ"מ.
- 68 ירחין העמידה, פברואר 1951, הוצאת משרד העבודה.
- 69 פרטיכל ועדת השרותים הציבוריים של הכנסת, 22.7.52, גנוך המדינה.
- 70 ברזקוס אריה, "החלומות שהיו לערים", עידן 8, ע' 61.
- 71 המוסד לתאום, 15.10.52, גנוך המדינה.
- 72 ברנשטיין דבורה, "המעברות בשנות ה-50", מאברית למוחקר זביקורת, 5, חיפה, 1980, ע' 5.
- 73 ועדת התאום, 6.8.50, גנוך המדינה.
- 74 דברי הכנסת, 22.11.50.
- 75 שם, 20.12.51.
- 76 שם, שם.
- 77 שם, שם.
- 78 שם, 19.2.52.
- 79 שם, 11.12.50.
- 80 יצחק עילם, ראיון בע"פ. 1990. מנכ"ל משרד העבודה בשנים 1958-1949.
- 81 ברזקוס אריה, "החלומות שהיו לערים", עידן 8, עמ' 127-140.
- 82 דברי הכנסת, 3.3.55.
- 83 שם, שם.
- 84 שם, 25.3.55.
- 85 שם, שם.
- 86 ועדת העבודה, 24.11.53, גנוך המדינה.
- 87 פרטיכל הוועדה המשותפת של ועדות הכספים והעבודה בכנסת לענין המעברות, 22.6.54, גנוך המדינה.
- 88 דברי הכנסת, 18.11.52.
- 89 שם, 23.3.53.
- 90 שם, 18.11.52.
- 91 ועדת העבודה, 8.3.56, גנוך המדינה.
- 92 שם, 17.5.49.
- 93 דרין חיים, **שיכון יקלומה בישראל תש"ח-תשמ"א**, תל-אביב, 1955. סעיף זה מבוסס על הנתונים שהובאו בספר הנ"ל.
- 94 שם, שם.
- 95 המוסד לתאום, 25.6.50, גנוך המדינה.
- 96 שם, שם.
- 97 ועדת העבודה, 18.7.50, גנוך המדינה.
- 98 המוסד לתאום, 27.8.50, גנוך המדינה. סקירתו של גיורא יוספטל.
- 99 דרין חיים, **שיכון יקלומה בישראל, תש"ח-תשמ"א**, תל-אביב, 1955.
- 100 ועדת העבודה, 5.12.49, גנוך המדינה.
- 101 שם, 18.7.50.

שם, שם.	102
שם, 8.7.50.	103
שנתון הממשלה שנת תשי"ז; דרין חיים, שיכון יקליטה בישראל, תשי"ח-תשי"י, תל-אביב, 1955.	104
יהודה תמיר, ראיון בע"פ, 1990. מראשי צוות התכנון באגף השיכון.	105
דברי הכנסת, 25.3.53.	106
שגב תום, הישראלים הראשונים, ירושלים, 1984, פרק ב', סעיף 3.	107
המוסד לתיאום, 28.5.50, גנוך המדינה.	108
שם, 2.1.50.	109
דברי הכנסת, 10.8.54.	110
ועדת העבודה, 18.7.50, גנוך המדינה.	111
דברי הכנסת, 5.12.49.	112
שם, 3.3.55.	113
שנתון הממשלה תשס"ו, מס' 7, סקירת משרד העבודה.	114
ועדת העבודה, 13.6.50, גנוך המדינה.	115
שם, 8.3.56.	116
פרוטוקולים של הוועה"פ של ההסתדרות, 9.2.53, א"ע.	117
דברי הכנסת, 14.1.52.	118
ועדת העבודה, 30.1.50, גנוך המדינה.	119
דברי הכנסת, 26.1.53.	120
שם, שם.	121
שם, 31.5.54.	122
הלוי נדב, קלינוב רות, ההתפתחות הכלכלית של ישראל, ירושלים, 1968, ע' 51.	123
פטנקין דן, המשק הישראלי בעשור הראשון, ירושלים, 1959, ע' 30.	124
הלוי נדב, קלינוב רות, ההתפתחות הכלכלית של ישראל, ירושלים, 1968, לוח מס' 14.	125
שם, ע' 51.	126
בהרל אורי, השפעת העלייה ההמונית על השכר בישראל, ירושלים, 1955.	127
סיקרון משה, העלייה בשנים 1948-1953, ירושלים, 1957, עמ' 92-98.	128
מעובד עליפי הלוי נדב, קלינוב רות, ההתפתחות הכלכלית של ישראל, ירושלים, 1968.	129
שם, שם.	130
ועדת העבודה, 17.5.49, גנוך המדינה.	131
דברי הכנסת, 7.3.56.	132
מוכירות מפא"י, 24.12.54, בית ברל.	133
דברי הכנסת, 4.1.56.	134
שם, 3.3.55.	135
פרוטוקול הוועה"פ של ההסתדרות, 9.2.53, א"ע.	136
ועדת העבודה, 23.11.49, גנוך המדינה.	137
שם, 23.5.50.	138
שם, 27.7.49.	139
שם, 23.5.50.	140
שם, 16.11.49.	141

קליטת עלייה, עבודה ותקיפה סוציאלית

142	דברי הכנסת, 18.7.50.
143	ועדת העבודה, 6.8.52, גנוך המדינה.
144	שם, 24.11.53.
145	הוועה"פ של ההסתדרות, 9.2.53, א"ע.
146	דברי הכנסת, 9.3.54.
147	שם, 31.5.54.
148	שם, 26.1.53.
149	שם, 10.8.54.
150	שם, 31.5.56.
151	דברי הכנסת, 29.12.52.
152	מוכירות מפא"י, פברואר 1955, בית ברל.
153	משל ירוחם, ראיון בע"פ, 1990.
154	הוועדה המדינית של מפא"י, 6.2.56, בית ברל.
155	שם, שם.
156	שם, שם.
157	מוכירות מפא"י, פברואר 1955, בית ברל.
158	הוועדה המדינית של מפא"י, 18.5.52, בית ברל.
159	שם, שם.
160	שנתון הממשלה, תשי"י, ירושלים.
161	ועדת שרים לאישור חוקים, 15.3.51, גנוך המדינה.
162	ועדת העבודה, 18.2.50, גנוך המדינה.
163	הוועה"פ של ההסתדרות, 12.11.53, א"ע.
164	שם, 9.2.53.
165	עילם יצחק, ראיון בע"פ, 1990.
166	שנתון הממשלה, תשי"ג, ירושלים, ע' 146, דו"ח על משרד העבודה.
167	דברי הכנסת, 28.7.54.
168	שם, 7.3.56.
169	שם, 28.7.54.
170	שם, 18.7.50.
171	ועדת העבודה, 8.3.56, גנוך המדינה.
172	שנתון הממשלה, תשי"ב, ירושלים; שם, תשט"ו, ירושלים.
173	עילם יצחק, ראיון בע"פ, 1990.
174	שנתון הממשלה, תשי"ב, ירושלים, עמ' 194-195.
175	ועדת העבודה, 5.12.49, גנוך המדינה.
176	דברי הכנסת, 3.5.55.
177	הלוי נדב, קלינוב רוח, ההתפתחות הכלכלית של ישראל, ירושלים, 1968, ע' 51.
178	ועדת העבודה, 15.12.54, גנוך המדינה.
179	לוטן גיורא, עשר שנות ביטוח לאומי: רעיון והגשמתו, ירושלים, 1964, ע' 3.
180	מסיבת עיתונאים, 20.5.50, עמותה.
181	אביזוהר מאיר, כסף לכל, ת"א, 1978; דורון אברהם, "היערכות השרותים החברתיים לקליטת העלייה ההמונית, קווים לדיון", קתדרה 56.
182	דורון אברהם, המאבק על הביטוח הלאומי 1948-1953, ירושלים, 1975, ע' 17.
183	שם, ע' 36.

- 184 דברי הכנסת, 27.6.51.
- 185 ג'ויסלבה פובט, 22.11.53.
- 186 דורון אברהם, "תפקידי מנהל שירותים סוציאליים בהתווית מדיניות סוציא-
לית", נתיבי ארגון הינהל, 6 (112), ירושלים, 1971, עמ' 22-29.
- 187 לונן גיורא, עשר שנות ביטוח לאומי, העיון והגשמתו, ירושלים, 1964, ע' 8.
- 188 דברים שגולדה אמרה למאיר אביזוהר בראיון בע"פ. ארכיון שדה בוקר.
- 189 דברי הכנסת, 18.11.53.
- 190 דברי הכנסת, - חוק הביטוח הלאומי 5.2.52.
- 191 שם, 8.3.49.
- 192 מעובד לפי מספר מקורות, ביניהם: ירחין העמודה, 1953, בהוצאת משרד
העבודה; בן-מאיר דב, לקסיקון ההסתדרות, תל-אביב, 1980.
- 193 דברי הכנסת, 10.8.50.
- 194 שם, 26.3.51.
- 195 שם, 28.11.50.
- 196 שם, 21.7.52.
- 197 שם, 3.3.53.
- 198 שם, 21.7.52.
- 199 שם, 28.7.52.
- 200 שם, 29.12.52.
- 201 שם, שם.
- 202 שם, שם.
- 203 שם, 31.5.54.
- 204 שם, 31.10.55.
- 205 שם, 13.6.55.
- 206 אביזוהר מאיר, כסף לכל, ת"א, 1978; דורון אברהם, "עוני בישראל", אמות,
1964.
- 207 דברי הכנסת, 25.7.73.
- 208 דורון אברהם, "עוני בישראל", אמות, ד(1), 1964, עמ' 7-13.
- 209 אביזוהר מאיר, כסף לכל, ת"א, 1978.
- 210 שם, ע' 148.
- 211 שם, ע' 154.
- 212 פרס יוחנן, יחסי קודת בישראל, ע' 173.
- 213 ברנשטיין דבורה, "הפנתרים השחורים", מגמות, ירושלים, 1979, ע' 173.
- 214 Cohen Erik, *Journal of Jewish Sociology*, June 1972, pp. 66-80.
- 215 כרוה בהמגנת הפנתרים בירושלים.
- 216 שם, 28.7.71.
- 217 שם, שם.
- 218 יערת ראש הממשלה לילדים ובני נוער במצוקה, ירושלים, 1974.
- 219 ד"ר איה מאיר - ראיון בע"פ, 5.12.88, עמותת. בוועדת ראש הממשלה
לילדים ובני נוער במצוקה - כיהנה כיו"ר צוות שירותי בריאות ושירותים
סוציאליים לפרט ולמשפחה.
- 220 דברי הכנסת, 25.7.73.
- 221 דברי הכנסת, 2.4.74.

קליטת עלייה, עבודה וחקיקה סוציאלית

שם, 25.7.73.	222
ברוך לוי, ראיון בע"פ. 1990.	223
אביזוהר מאיר, כסף לכל, ת"א, 1978, ע' 161.	224
דברי הכנסת, 28.7.73.	225
שם, שם.	226
שם, שם.	227
שם, שם.	228
שם, שם.	229
שם, 25.7.73.	230
ועדת העבודה, 15.12.54, גנוך המדינה.	231
דברי הכנסת, 2.6.54.	232
שם. 7.8.50.	233